

Francoski kataster za del Primorske

MAJDA FICKO

Primorska zahodno od Soče in Ratoškega razvodja je v letih 1805-1813 spadala k Napoleonovemu Kraljestvu Italiji, in sicer k departmaju Passariano s središčem v Vidmu, ki je bil razdeljen na distrikte Viden, Tolmezzo, Gradišče, Čedad in Nadižo.

Francoska oblast je za to področje v letih 1811-1813 izdelala katastrski elaborat, ki se je že približal poznejšemu franciscejskemu, zato ga Avstrija, ki je dobila po Dunajskem kongresu 1814/15 vrnjeno ozemlje distriktov Gradišče, Čedad in Nadiža, v letih 1819-1823 za te občine ni na novo naredila.

Način izdelave francoskega katastra je bil povzet po "Milanskem katastru", ki naj bi bil s prvotnima verzijama iz 13. in 16. st. najstarejši v Evropi; vojvodina Milano si je namreč po pridobitvi samouprave v 12. st. lahko privoščila bolj demokratično razdeljevanje davkov oziroma kataster.

Izdelava katastra, ki jo je predpisal Karl VI. leta 1718, pa predstavlja revolucijo v izdelavi zemljiških katastrov. Prednost "Milanskega katastra" je v tem, da je bil izdelan po enotnih merilih, z uporabo Marinonijeve merilne mizice (Joan Jacobus de Marinoni je bil cesarski dvorni matematik in leta 1717 ustanovitelj inženirske akademije na Dunaju za izobraževanje vojaških in civilnih inženirjev) pa so že na terenu s svinčnikom ali črnolom izrisali karto, medtem ko se je s prejšnjimi merilnimi pripomočki to dogajalo šele v pisarni.

Zaradi pomanjkanja časa ta kataster še ni bil izdelan na osnovi enotne, temveč le na osnovi lokalne triangulacije po občinah.

Zanimivo je bilo tudi merjenje površine. Določali so jo z razdelitvijo parcele na geometrijske like (trikotnike), s čimer so poskušali izravnati meje, površino parcele pa so dobili s seštevanjem površine teh likov oziroma s tehtanjem iz svinčenih plošč izdelanih likov.

Poleg karte so izdelali še protokol zemljiških in stavbnih parcel ter posestni list.

Pri francoskem katastru je merjenje vodil geometer kot zemljemerec in ocenjevalec, pomagal mu je asistent kot ocenjevalec, občina jima je dodelila še pomočnika-nosača in pomočnika-indikatorja, ki je dobro poznal teren. Meje občin so potrjevali občinski možje oziroma župani (sindiki). Vsa dela je nadzoroval inženir-inšpektor. V letih 1814-1815 so bile mape v Milanu še pregledane.

Arhiv Slovenije hrani 21 katastrskih map francoskega katastra za pokrajino med Sočo in italijansko-slovensko mejo in 22. za občino Belo Peč. Spisovni del pa je verjetno še v arhivu v Gorici ali Trstu.

Mapo sestavlja ovoj z nalepljeno skico katastrske občine, v katerem so osnovni mapni listi, ki predstavljajo sekcije občine v merilu 1:2000, pregledna oziroma zbirna karta v merilu 1:8000,

1:6000 ali 1:4000 in naris naselij v merilu 1:2000.

Mapni listi v ohsegu 69 cm x 54 cm so hili pozneje prirejeni tej velikosti, saj ima večina dolepljen rob iz papirja drugačne kvalitete. Vodnih znakov papir nima.

Skica katastrske občine z njeno lego v avstrijskem koordinatnem sistemu na ovoju je bila izdelana kasneje, in sicer po predpisih o opremljanju katastrskih map iz leta 1824.

Mape so vsebinsko enake, niso pa bile izdelane po enotni metodologiji, kar se kaže s tem, da nimajo enotnih oznak, niti niso enotno obarvane.

Osnovni mapni listi so označeni z rimskimi številkami. Meje katastrskih občin so rumeno-zelene, na stičiščih občinskih mej so posebni znaki v črni harvi (roža, ornament in podobno).

Meje in številke parcel so črne, trikotniki, označeni s številkami od ena dalje, na katere so razdeljene parcele, so rdeči. Reke so modro-zelene, ceste rjave. Vzpetine so črtkane-šrafirane. Poslopja so rdeča, nekatere parcele so zelene oziroma zelenkasto senčene. Na nekaterih kartah so vzdolž občinskih mej vpisana imena njihovih preglednikov.

Večina map vsebuje še poseben list s podatki o izdelovalcih katastra, o času njegove izdelave in o osnovnih površinskih značilnostih katastrske občine.

Pregledna karta prikazuje katastrsko občino v celoti na enem, dveh ali treh listih. Pobarvana je tako kot osnovni mapni listi, le gorovja so sivo obarvana in ne črtkana.

Nekatere pregledne oziroma zbirne karte imajo ob strani izrisane še določene predele, označene z rimskimi številkami, v merilu 1:2000, in sicer zaradi boljše preglednosti parcel.

Narisi naselij v občini so presneti iz osnovnih mapnih listov, nekatere parcele so zeleno črtkane. Pod pregledno karto in narisom naselij sta lastno-ročno podpisana njun izdelovalce in preglednik.

Arhivski popis zajema 20 katastrskih map za občine oziroma sekcije občin: Anhovo, Bavšica, Bovec in Dvor, Breginj in Logje, Idrsko, Kobarid z enklavama Sužid in Svino, Koritnica pri Bovecu in Kal, Kred z enklavo Staro Selo, Kožhana, Livek Gornji, Log Gornji, Log Srednji, Plave, Robedišče, Ročinj, Soča-Desni breg, Smartno v Brdih, Trenta-Desni hreg, Ukanje, Višnjevik z enklavami Slavče, Gradno in Vedrijan. 21. mapa je osnutek mape za Bavšico, 22. pa katastrska mapa za Belo Peč, ki pa v popisu ni zajeta, ker se v izdelavi razlikuje od ostalih, iz razpoložljivih podatkov pa ni razvidno, kaj je hilo z Belo Pečjo. Mogoče bi se našlo več podatkov v Državnem arhivu v Gorici.

V popisu so zhrani tehnični podatki o katastrskih mapah, imena izdelovalcev kart in površinsko razmerje med nizkim, gričevnatim ter goratim svetom v občinah.